

УДК 378:316.614.5+004.5

DOI 10.31494/2412-9208-2018-1-1-131-137

Д. С. Вербівський,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)
D_verbovskiy@ukr.net

СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ТА СОЦІАЛЬНА РЕАЛІЗАЦІЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ НА ЗАСАДАХ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Анотація

У статті визначаються та теоретично обґрунтовуються соціально-педагогічні умови, що забезпечують ефективність соціального виховання та соціальної реалізації майбутніх учителів інформатики засобами студентського самоврядування.

Ключові слова: соціальне виховання, соціальна реалізація, майбутні вчителі інформатики, студентське братство, залученість.

Summary

The socio-pedagogical conditions that provide the effectiveness of social education and social realization of future teachers of computer science by means of student self-government are determined and theoretically substantiated.

Key words: social upbringing, social realization, future teachers of computer science, student fraternity, engagement.

Постановка проблеми. В умовах розвитку сучасного суспільства, коли від інтелектуального та фізичного стану людини залежить майбутнє нашої країни, особливо важливим є завдання розвитку якостей соціальної взаємодії у студентів. Вирішення цього питання відповідає вимогам та принципам сучасної освіти в Україні, яка передбачає не лише навчання, а й виховання та розвиток молоді. Освіта у вищій школі характеризується як процес навчання, виховання особистості, спрямовані на розвиток її індивідуальних розумових і фізичних здібностей, обдарованості та таланту.

Інтереси держави щодо формування соціальних потреб, активної життєвої позиції молодого покоління зафіксовані в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Законах України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, Наказі Міністерства освіти і науки України „Про затвердження Примірного положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах України”. У зв’язку з чим питання соціалізації молоді, її участі в роботі студентського братства вищого навчального закладу стають більш актуальними, оскільки практика ВНЗ свідчить про недостатню готовність студентів до участі в самоврядуванні, відсутність самостійності й відповідальності у вирішенні життєво важливих ситуацій [8, 12, 13, 14].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історія становлення автономних вищих навчальних закладів та студентського самоврядування в них розглядалася в роботах В. Дриночкина, В. Ігнатовича, С. Петрової, Є. Покладок, В. Спаської, Б. Струкова, П. Уварова, С. Черкасової (історичний аспект); Т. Зайченко, К. Іванової, О. Овчарук, Є. Подольської (сучасний стан студентського самоврядування); Т. Бондар (студентське самоврядування в

країнах Західної Європи та США) та ін. Студентське самоуправління як соціокультурний феномен досліджувалося Т. Баландіною.

Різні аспекти роботи в самоврядних соціальних системах розглядаються в працях таких науковців, як О. Батанов, О. Безпалько, З. Бондаренко, Е. Володова, О. Касперович, Л. Климанська, Л. Найдьонова, Т. Семигіна та ін. Філософські аспекти соціалізації особистості з урахуванням особливостей трансформаційних процесів сучасного суспільства представлено в дослідженнях Ф. Власенка, Ю. Парунової, О. Поліщука.

Проблемам підготовки вчителя інформатики присвячені роботи М. Жалдака, Н. Морзе, В. Бикова, О. Спіріна, О. Бочкіна, Л. Брескіної, Ю. Триуса, С. Карплюк та ін.

Проте, незважаючи на інтерес, який виявляють науковці до проблеми функціонування та розвитку студентського самоврядування у вищій школі, а також підготовки майбутніх учителів інформатики, питання інструментів активного залучення молоді в життя вузу залишається недостатньо дослідженим, значно менше уваги приділяється обґрунтуванню умов і шляхів соціального виховання та соціальної реалізації майбутніх учителів інформатики на засадах студентського самоврядування.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці соціально-педагогічних умов, що забезпечують ефективність соціального виховання та соціалізації майбутніх учителів інформатики на засадах студентського самоврядування вищої школи, а також довести доцільність залучення майбутніх учителів інформатики в різні форми соціальної роботи з метою підвищення їх педагогічного професіоналізму.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо більш ретельно сутність і особливості студентського самоврядування та специфіку підготовки майбутніх учителів інформатики, а також зміст ключових понять, що використовуються в нашому дослідженні. У Законі України „Про вищу освіту” студентське самоврядування визначається як право і можливість студентів (курсантів, крім курсантів-військовослужбовців) вирішувати питання навчання і побуту, захисту прав та інтересів студентів, а також брати участь в управлінні вищим навчальним закладом. Студентське самоврядування об’єднує всіх студентів відповідного вищого навчального закладу. Усі студенти, які навчаються у вищому навчальному закладі, мають рівні права та можуть обиратися та бути обраними в робочі, дорадчі, виборні та інші органи студентського самоврядування [13, ст. 40].

Проведений логіко-семантичний аналіз дозволив сформулювати такі визначення досліджуваних понять.

Соціальне виховання – це цілеспрямований, систематичний та багатогранний процес, що включає в себе систему умов, форм методів та засобів, спрямованих на становлення та реалізацію людини, групи, суспільства, їх духовного потенціалу, а також гуманізацію відносин у соціумі.

Соціальна реалізація – це процес засвоєння людиною норм співіснування та культурних цінностей тих груп населення, до яких вона належить, а також засвоєння певних знань, що дозволяють їй функціонувати як рівноправному членові спільноти.

Підготовка майбутніх учителів інформатики – це процес комплексного впливу на особистість майбутнього вчителя інформатики, що

передбачає набуття ним компетентностей, необхідних для ефективного здійснення професійної діяльності й удосконалення її з урахуванням перспектив розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Під *соціалізацією майбутніх учителів інформатики* будемо розуміти комплексний процес вступу людини до професійного середовища, засвоєння нею професійного досвіду й активного відтворення знань, норм і культурних цінностей, які необхідні для входження в суспільні процеси і функціонування як повноправного члена трудового колективу або суспільства в цілому.

Залученість – стан, при якому людина усвідомлено поводить себе зі стимулами навколишнього оточення та залучена активно його створювати. Це фізичний, емоційний та інтелектуальний стан особистості, який мотивує її до діяльності та тісно пов'язаний з її цінностями.

Проведений аналіз психолого-педагогічної, соціально-педагогічної та фахової літератури, нормативних документів галузі освіти, специфіки діяльності студентського самоврядування у вищій школі та підготовки майбутніх вчителів інформатики дозволив виділити ряд соціально-педагогічних умов, що сприяють підвищенню ефективності зазначеного процесу.

Соціально-педагогічні умови розуміємо як сукупність взаємозв'язаних педагогічних, санітарно-гігієнічних, психофізіологічних, естетичних і соціальних факторів праці, що обумовлені рівнем розвитку суспільства та особливостями розвитку інформативної освіти, визначають стан професійної діяльності студентського самоврядування, його вплив на студентське життя ВНЗ, рівень залученості студентів до процесів вищої школи, ефективність взаємодії студентського братства з адміністрацією вишу та студентами, а також визначають уміння майбутніх учителів інформатики впроваджувати інформаційно-комунікаційні технології в різні види соціальної роботи.

Охарактеризуємо найбільш важливі, на нашу думку, умови.

Забезпечення взаємодії між представниками органів студентського самоврядування, студентами та структурними підрозділами навчального закладу, громадськими організаціями передбачає формування відкритого соціально-педагогічного середовища для студентської молоді, яке забезпечує можливість налагодження контактів та подальшу співпрацю з підрозділами власного ВНЗ (ректорат, деканат, профспілка, господарська частина тощо), з органами студентського самоврядування інших навчальних закладів, молодіжними громадськими організаціями просоціального характеру, волонтерськими, правозахисними, релігійними та іншими організаціями й об'єднаннями, державними установами. Підґрунтям реалізації цієї умови є форма соціальної взаємодії – соціальне партнерство, яке забезпечує активізацію соціальної діяльності особистості, розширює діапазон зв'язків із суспільством, збільшує кількість та урізноманітнює соціальних партнерів [7, с. 153].

Включення студентів у різні види соціально значущої діяльності відповідно до напрямів роботи студентського самоврядування з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій передбачає безпосереднє та опосередковане залучення молодих людей до розробки ідей і втілення в життя проектів з залученням інноваційних комп'ютерних технологій, реалізація яких здатна вплинути на соціальне оточення студентів, їх сприйняття

власного місця в соціумі, розуміння ролі сучасних інформаційних технологій у повсякденній діяльності.

Забезпечення складу студентського братства, здатного до ефективного впровадження інноваційних комп'ютерних технологій в реалізацію соціальних проектів, є умовою успішного функціонування цієї структури в цілому, оскільки на основі виявлення талантів, інтересів, схильностей, моральних якостей та рівня інформативної компетентності під час відбору складу братства відбувається забезпечення фахівцями, що здатні успішно виконувати встановлені обов'язки певного відділу та постійно прагнути до вдосконалення, а також ефективно залучати сучасні комп'ютерні технології в діяльність органів студентського самоврядування.

Умову ціле-мотиваційного забезпечення необхідно, на нашу думку, віднести до найбільш важливих, оскільки воно спрямоване на забезпечення ефективного виконання завдань для забезпечення мети на основі системи інформаційного регулювання і впливу на студентів ВНЗ.

Виходячи із зазначеного, мета діяльності студентського братства повинна бути відома всім студентам ВНЗ і конкретизована відповідно до певного етапу діяльності, заходу чи проекту. Чітка постановка мети є важливим елементом ефективної роботи, оскільки вона визначає їх зміст, допомагає в усвідомленому відборі ефективних форм та методів організації діяльності, оптимальному залученню комп'ютерних технологій.

Інформаційне забезпечення. До інформаційного забезпечення відносимо всі види інформації, що надходять до студентського братства; її обсяг та періодичність; форми носіїв (форми документів або інших матеріальних засобів її збереження); технології зберігання, обробки та представлення; джерела кожного виду інформації. Його зміст має включати:

- законодавчі акти, інформаційні, методичні та довідкові матеріали, інструкції функціонування відділів тощо;
- експрес-інформування з нагальних проблем ВНЗ;
- інформаційні матеріали щодо пропаганди концептуальних рішень, стратегії розвитку, можливостей підвищення кваліфікації тощо.

Виходячи із зазначеного, інформація може бути зовнішньою або внутрішньою, прямою (плани, рекомендації, вказівки) або зворотною (звіти, зведення, протоколи).

Технічне (програмне) забезпечення розуміємо як сукупність технічних чи програмних засобів, що використовують студенти у своїй діяльності, пов'язаній з комунікацією, що забезпечує її якість (пристрої, транспортні засоби, інформаційні системи, оснащення і програмне забезпечення ЕОМ, робоча і технічна документація тощо).

Організаційне забезпечення – сукупність нормативних документів, що регламентують діяльність студентського братства (організацію робочого місця, дотримання відповідних режимів праці, контроль за виконанням робіт, навчання членів братства та студентів, вимоги щодо методів презентації інформації тощо).

Естетичне забезпечення спрямоване на створення таких умов роботи, які сприяють досягненню найвищих показників якості діяльності та сприятливого робочого клімату.

Забезпечення постійного стимулювання є умовою розвитку та високого

морально-етичного рівня студентів ВНЗ. Традиційно використовуються різні види заохочень (нематеріального характеру), що спрямовані на підвищення рівня залученості в процеси вишу. Це можуть бути безкоштовні квитки в театри, кінотеатри, на виставки, творчі вечори тощо.

Забезпечення співпраці нами розглядається як координація набуття складом студентського братства якостей без жорсткої регламентованої дії адміністрації та з наданням права вибору особистих стратегій поведінки, що реалізується на базі непрямих впливів, рефлексії і співтворчої взаємодії у процесі діяльності ВНЗ. Такий підхід до організації діяльності студентського братства дозволяє в подальшому стежити за тим, щоб вони усвідомлювали причетність до забезпечення якості навчально-виховного та суспільного процесів вишу, їх удосконалення засобами сучасних комп'ютерних технологій; мали всі умови для максимальної соціальної реалізації.

Забезпечення морально-психологічного клімату нами розуміється як відносно стійкий психологічний настрій, що виявляється у формах діяльності колективу, визначає систему взаємовідносин, праці, навколишнього середовища, умінні працювати в команді; допомагає в усуненні конфліктів, впливає на встановлення позитивних взаємовідносин та відроджує кращі ділові й моральні якості студентів.

Забезпечення практичної спрямованості знань, отриманих у процесі вивчення фахових дисциплін, передбачає вміння майбутніх учителів інформатики за рахунок існуючих теоретичних знань створювати комп'ютерні продукти, що забезпечують оптимізацію, унаочнення та мобільність діяльності органів студентського самоврядування ВНЗ (створення власного сайту, баз даних, електронних каталогів, мультимедійних презентацій, розробка інформаційно-аналітичних WEB-орієнтованих систем управління процесами тощо).

Характер впливу виділених нами соціально-педагогічних умов на студентів вищої школи та їх подальша оптимізація залежить від загальної культури і виховання студента та стає підґрунтям високого рівня його залучення в процеси вишу.

З метою виявлення початкового стану соціалізації студентів та рівня залученості в процеси ВНЗ, а також проміжного оцінювання нами було розроблено анкету для опитування студентів за п'ятьма факторами (на основі проведеного факторного аналізу), кожен з яких включає п'ять запитань, які в достатній мірі розкривають рівень соціалізації студентів. Рівень відповідності кожного факту студент мав оцінити за п'ятибальною шкалою.

Було виділено три рівні вираження ознак, що характеризують ступінь залученості та соціальної реалізації студентів: 1-2 – низький, 3-4 – середній та 5 – високий. Опитування проводилось серед студентів фізико-математичного факультету ЖДУ імені Івана Франка на початку впровадження локальної технології організації діяльності студентського братства та через рік, результати подані на діаграмі (Рис.1). До опитування було залучено 150 студентів різних курсів спеціальності "Інформатика". Для унаочнення результатів експерименту з кожного фактора брався середній показник відповідного рівня.

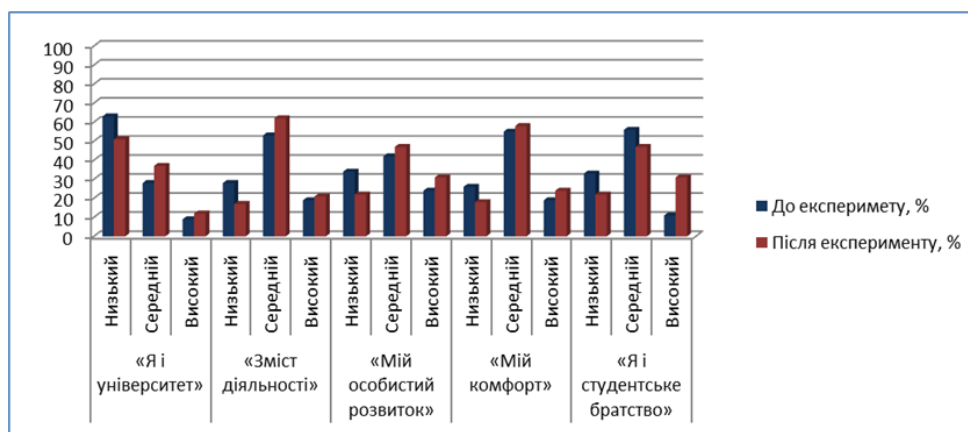

Рис. 1. Гістограма результатів опитування студентів щодо визначення рівня їх залучення в процеси університету

Висновки. Аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми засвідчив важливість соціального виховання та соціальної реалізації у виховному процесі вищої школи, оскільки на їх засадах формується особистість, яка почувається повноцінною частиною суспільства, чітко усвідомлює свої права та обов'язки навколишнього середовища, володіє навичками ефективної взаємодії в різних групах та об'єднаннях, здатна до ефективного використання сучасних комп'ютерних технологій у соціально значущій діяльності.

Доведено, що організація цілеспрямованої, систематичної роботи щодо соціального виховання та соціальної реалізації майбутніх учителів інформатики не лише впливатиме на їх свідомість та поведінку, а й сприятиме переведенню моральних знань в особистісні переконання, підвищить розуміння суспільної значущості праці, створить необхідну морально-психологічну атмосферу в колективі.

Результати діагностичного опитування майбутніх учителів інформатики підтвердило, що соціальна реалізація є важливим чинником їх готовності до здійснення професійної діяльності та усвідомлення свого призначення в житті, завдяки чому зростає рівень професіоналізму нової генерації вчителів інформатики та суспільного життя в цілому.

На основі аналізу діяльності студентського самоврядування ВНЗ виділено певні недоліки її організації, що довело доцільність визначення відповідних соціально педагогічних умов, які сприятимуть ефективності процесу соціального виховання та соціальної реалізації майбутніх учителів інформатики, а також підвищенню рівня їх залученості в процеси діяльності ВНЗ.

Результати експерименту підтвердили ефективність створених умов у взаємодії студентів з органами студентського самоврядування та адміністрацією вишу, а також їх позитивний вплив на рівень залученості студентів у процеси вищої школи. Визначено позитивну динаміку загального рівня соціалізації майбутніх учителів інформатики.

Дослідження допомагає чіткіше окреслити коло актуальних проблем у взаємодії органів самоврядування ВНЗ і студентів, проаналізувати та виявити причини недосконалості системи самоврядування вищої школи, визначити її вплив на процес соціалізації та рівень готовності до професійної діяльності

майбутніх учителів інформатики, сформулювати рекомендації щодо підвищення рівня залученості студентів у процеси навчального закладу, а також спланувати шляхи ефективної роботи в подальшому.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження полягають у більш глибокому аналізі зарубіжних систем самоврядного характеру у вищій школі з метою вдосконалення вітчизняної системи соціального виховання та соціалізації студентів на засадах студентського самоврядування; вивченні інноваційних технологій формування педагогічного професіоналізму майбутніх учителів інформатики; включення в процес соціального виховання та соціальної реалізації майбутніх учителів інформатики інших сучасних форм позааудиторної діяльності, що забезпечить їх комплексну підготовку до виконання професійних обов'язків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вища освіта України і Болонський процес : навч. посіб. // за ред. В. Г. Кременя. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. – 383 с.
2. Вища освіта в Україні. Навчальний посібник // за ред. В.Г. Кременя, С.М. Ніколаєнка – К. : Знання, 2005. – 327 с.
3. Досвід Київського національного торговельно-економічного університету щодо організації виховної роботи зі студентами // Інформаційний вісник. – К. : Вища освіта, 2004. – № 16.
4. Європейська практика студентського самоврядування в університетах України // Методичні матеріали за ред. проф. Т.Б. Буяльської, 2005.
5. Лукашевич М. П. Соціологія : навч. посіб. / М. П. Лукашевич, М. В. Туленков ; за заг. ред. М. В. Туленкова – К. : МАУП, 1998. – 276 с.
6. Міщик Л. І. Соціальна педагогіка : підручник / Людмила Іванівна Міщик // за ред. А. Й. Капської. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 256 с.
7. Мудрик А. В. Социальная педагогика : учеб. для студ. пед. вузов / А. В. Мудрик ; под ред. В. А. Слостенина. – 3-е изд., испр. и доп. – М. : [б. и.], – 2000. – 200 с.
8. Національна доктрина розвитку освіти. “Шкільний світ”. – К., 2001.
9. Педагогіка. Большая современная энциклопедия / сост. Е. С. Рацапевич. – М. : Современное слово, 2005. – 720 с.
10. Педагогика / под ред. Ю. К. Бабанского. – М. : Просвещение, 1983. – 608 с.
11. Платонов Ю. П. Социальная психология поведения : учеб. пособие / Ю. П. Платонов. – СПб. : Питер, 2006. – 464 с.
12. Про освіту: Закон України // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 21.
13. Про вищу освіту: Закон України // Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 20.
14. Положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах. Інформаційний вісник. – К.: Вища освіта, 2002. – №7.

Стаття надійшла до редакції 02.03.2018